

ELŻBIETA LITWIŃSKA

Politechnika Wrocławska

CZY MOŻNA MÓWIĆ O SPECYFICE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MAŁEGO MIASTA?

Abstract: Is it Possible to Talk about the Specifics of Public Spaces in Small Towns?

Creating of public spaces, in addition to revitalization, is seen as one of methods leading to urban regeneration. Growing importance of tourism, culture and entertainment for the urban economy has caused local authorities to keep the image of their cities to become attractive for tourists, visitors, investors and inhabitants as well. Public spaces help to connect people and support social relations.

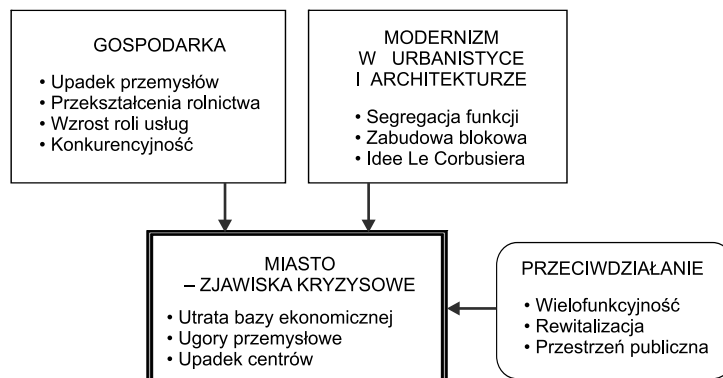
Taking into account forms of public spaces it can be consider three types of public spaces: an object (building), a line (street) and shape (market). In the paper examples of different kind of public spaces in small towns are presented, mostly from Portugal and Poland. The question arises whether the public spaces of small towns have their specificity?

Wstęp

W ostatnim trzydziestoleciu XX w. w miastach zachodnioeuropejskich ujawniły się tendencje kryzysowe: upadek dzielnic centralnych, degradacja tkanki miejskiej i opuszczone tereny przemysłowe. Kryzys został wywołany przede wszystkim zmianami zachodzącymi w gospodarce. Upadek tradycyjnych przemysłów dotknął głównie duże i średnie miasta, natomiast zmniejszające się znaczenie rolnictwa rzutowało na małe ośrodki miejskie, które dotychczas obsługiwały rejony rolnicze. Jednocześnie wzrastała rola usług, co stanowiło szansę rozwojową dla wielu miast. Do kryzysu przyczyniło się również wprowadzenie w praktyce zasad modernizmu panującego w architekturze i urbanistyce (ryc. 1).

Odejście od idei Le Corbusiera, który postulował usunięcie starej tkanki miejskiej, aby na jej miejsce wprowadzić wielkie formy architektoniczne w otwartej przestrzeni, oznaczało powrót do tradycyjnych form przestrzennych, takich jak ulica, plac i kwartał, z którymi łączy się podział przestrzeni na prywatne, półprywatne i publiczne (Kochanowska 2009, s. 15-18).

Duński urbanista Gehl już w latach 60. rozpoczął studia nad „formami i użytkowaniem przestrzeni publicznej” (http://en.wikipedia.org/Wiki/Jan_Gehl). Gehl ba-

Ryc. 1. Przyczyny kryzysu w miastach i sposoby przeciwdziałania

Źródło: Opracowanie własne (ryc. 1-5).

dał znaczenie ruchu pieszego i rowerowego dla życia miasta, co zaowocowało wydaniem klasycznej już książki pt. *Życie między budynkami*. W Stanach Zjednoczonych w 1975 r. powołano organizację *Project for Public Spaces* wspierającą inicjatywy przekształcania przestrzeni publicznych. Jej założyciele korzystali z prac Whyte'a (1917-1999), których tematem były zachowania pieszych na placach i ulicach (www.pps.org).

Rosnące znaczenie dla gospodarki miast takich funkcji, jak turystyka, kultura i rozrywka spowodowało, że władze zaczęły dbać o wizerunek swego miasta, aby stało się atrakcyjne dla turystów, gości i inwestorów, również dla mieszkańców. W te działania wpisuje się dbałość o przestrzeń publiczną, co umacnia tożsamość miasta i budowanie marki, tak istotnej w warunkach konkurencji rynkowej. Przestrzeń publiczna widziana jest również jako czynnik integrujący ludzi, podtrzymujący więzi społeczne. Zarówno odnowa przestrzeni publicznych, jak i ich kreowanie często związana jest z procesami rewitalizacji i gentryfikacji. Powstaje pytanie czy przestrzenie publiczne małych miast mają swoją specyfikę?

1. Przestrzenie publiczne w polskich miastach

W wyniku transformacji ustrojowej rozpoczętej w 1989 r. następowały przemiany gospodarcze, w wyniku których polskie miasta znalazły się w kryzysie spowodowanym przede wszystkim upadkiem przemysłu, co zachwiało ich gospodarką, jakkolwiek szansą stała się odzyskana samorządność, którą władze wielu miast potrafiły wykorzystać.

Urbaniści i architekci zgodnie oceniają, że po 1989 r. nastąpiła poprawa jakości architektury z jednoczesnym obniżeniem jakości przestrzeni. Większość inwestycji na rynku mieszkaniowym przejęli deweloperzy i nastąpił żywiołowy rozwój tzw.

osiedli zamkniętych, będących zaprzeczeniem przestrzeni publicznych. Osiedla te są odcięte od reszty miasta i przyczyniają się do jego fragmentacji (Kwiatkowski 2010, s. 277-284; Wichler 2010, s. 289-300). Niepokój o stan przestrzeni publicznych w Polsce wyrażono m.in. w „Karcie Przestrzeni Publicznej” ogłoszonej na III Kongresie Urbanistyki Polskiej w Poznaniu w 2009 r.

Pojęcie *przestrzeni publicznej* znalazło się w *Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* z 27 marca 2003 r., gdzie przez *przestrzeń publiczną* rozumie się „obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w *studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*”. W Art. 10.2 ustęp 8 *Ustawa* mówi, że dla obszarów przestrzeni publicznych obowiązkowe jest sporządzanie *miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego*. Jednak przepisy ustawy są „obchodzone”.

Część gmin ma *studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*, które zostały sporządzone pod rządami poprzedniej ustawy z 1997 r., gdy nie wymagano określenia przestrzeni publicznych. W praktyce w *studium* najczęściej nie wskazuje się przestrzeni publicznych, a jeśli już zostaną wyznaczone, to są to obszary o znaczeniu drugorzędym. Przykładem takiego postępowania jest *studium* przygotowane dla Warszawy, w którym nie uwzględniono np. placu Piłsudskiego, natomiast wskazano okolice ronda w dzielnicy Włochy.

Tereny przestrzeni publicznych są atrakcyjne dla inwestorów i celowo nie poddaje się je procedurze urbanistycznej. W tej sytuacji wydawane są decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Do popularyzacji pojęcia *przestrzeń publiczna* wśród władz samorządowych przyczyniły się możliwości korzystania z różnego rodzaju wsparcia finansowego czy to z funduszy krajowych czy z Regionalnych Programów Operacyjnych. Również konkursy, organizowane przez Towarzystwo Urbanistów Polskich i wojewódzkie władze samorządowe, upowszechniają najlepsze projekty, których tematem jest modernizacja istniejących przestrzeni publicznych oraz tworzenie nowych.

2. Przestrzenie publiczne w strukturze przestrzenno-funkcjonalnej miasta

Morfologię, szeroko pojętą, można także odnieść do przestrzeni publicznych. Uwzględnienie formy, jaką przyjmują, a także wielkość obszaru, który zajmują pozwala wyróżnić wśród nich trzy typy:

- obiekt – budynek lub ich zespół, często ważne jest ich otoczenie,
- pasmowy – ulica, nabrzeże,
- powierzchniowy – plac, rynek, park, zbiornik wodny.

Pod względem funkcjonalnym przestrzenie publiczne służą:

- dystrybucji ruchu pieszego,
- celebrowaniu religijnym i społecznym, imprezom publicznym, spotkaniom,
- rekreacji, rozrywce, kulturze.

Przestrzeniom publicznym często towarzyszy handel, usługi i gastronomia. Ważny jest również aspekt społeczny. Przede wszystkim, komu ta przestrzeń ma służyć? Adresatem może być zarówno społeczność lokalna, jak i „obcy” – turyści, goście, inwestorzy, lub jedni i drudzy. W małych miastach, przede wszystkim tych najmniejszych, są większe szanse na zaangażowanie mieszkańców w tworzenie przestrzeni publicznych.

3. Przykłady przestrzeni publicznych małych miast

3.1. Przestrzenie publiczne tworzące system

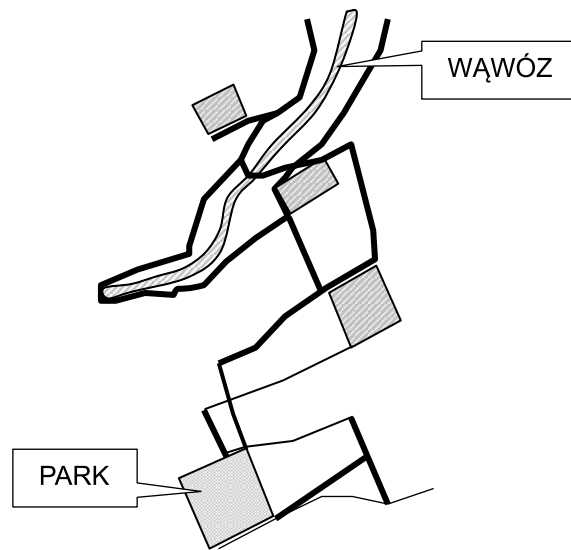
W celu zilustrowania różnego typu przestrzeni publicznych zostało wybranych kilkanaście małych miast. Są małe miasta, gdzie ze względu na ich skalę przestrzenie publiczne tworzą spójny system. Gdy miejscowość jest pięknie położona, ma ciekawe obiekty i odpowiednią infrastrukturę, to zachęci turystę choćby do krótkiej wizyty.

Takim miasteczkiem jest portugalskie **Óbidos** (3 tys. mieszkańców), leżące w historycznym regionie Estremadura, 80 km na północ od Lizbony. Otoczone XIV-wiecznymi murami zajmuje miejsce na szczycie wapiennej skały. Miasto to było tradycyjnym prezentem ślubnym królów portugalskich dla ich żon. Wchodzi się do niego przez podwójną bramę ozdobioną XVIII-wiecznymi, niebieskimi płytkami (*azulejos*). Sylweta zamku zbudowanego przez króla Dionizego dominuje na drugim krańcu miasteczka. Budynek pełni funkcje hotelowe, mieści się w nim *pousada*¹, a więc nie jest ogólnie dostępny. Natomiast miejsce znajdujące się na tyłach zamku jest wykorzystywane w czasie świąt i imprez, gdzie w zależności od potrzeby ustawiana jestстрада, ławki dla publiczności i kioski. Ulica łącząca bramę z zamkiem stanowi główny trakt spacerowy dla odwiedzających. Tutaj znajdują się sklepy z pamiątkami. Do ulicy przylega niewielki plac, przy którym stoi kościół Santa Maria z obrazami XVII-wiecznej malarki Józefy z Óbidos. Atrakcją turystyczną jest spacer koroną murów, co umożliwia podziwianie miasteczka z góry.

Podobny charakter mają przestrzenie publiczne **Kazimierza Dolnego** (3,5 tys. mieszkańców), zajmującego wysoką nadwiślańską skarpę. Kazimierz słynie z takich zabytków, jak: ruiny zamku, zabytkowe spichrze, fara, kościół Reformatorów, kamienice Przybyłów i Celejowska oraz rynek, który pozwala zgromadzić się większej liczbie osób.

---

¹ *Pousada* to hotel zlokalizowany w budynku historycznym.

Ryc. 2. Buenavista del Norte. System ciągów pieszych
(poogrubioną linią zaznaczono odcinki nowe lub zmodernizowane)

Już od końca XIX w. Kazimierz ma charakter miejscowości wypoczynkowej. Wielu z przyjezdnych to mieszkańcy Warszawy i Lublina, również ze sfer artystycznych. W ciągu roku w Kazimierzu rejestruje się prawie 60 tys. noclegów. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego (liczba osób korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców) w 1995 r. wyniosła 1513 (6. miejsce wśród miast polskich do 20 tys. mieszkańców), a w 2007 r. – 1572 (9. miejsce) (Rudewicz 2010, s. 363-388).

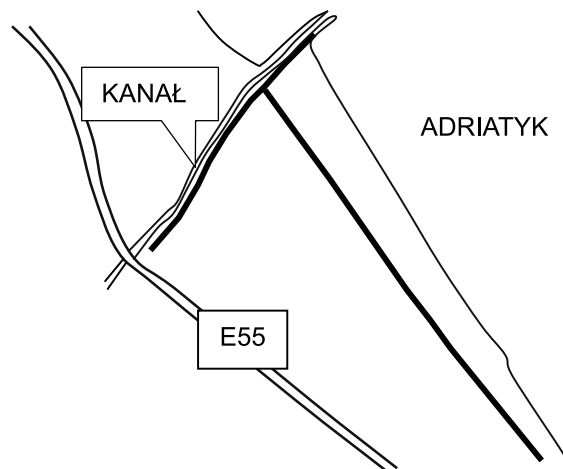
Przestrzenie publiczne powinny stanowić jeden system. W **Buenavista del Norte** (5,6 tys. mieszkańców) leżącym na północno-zachodnim krańcu Teneryfy wąwóz przecinający miasteczko utrudniał pieszym przemieszczanie się między dwiema częściami miasta. Zdecydowano się zbudować spójny system ścieżek dla ruchu pieszo, który połączył trzy place oraz park (ryc. 2).

W ramach projektu została zbudowana kładka nad wąwozem, poprawiono nawierzchnię placów i uporządkowano park, na którego terenie znajdują się ruiny dawnego klasztoru franciszkańskiego².

3.2. Pasmowa przestrzeń publiczna

Najbardziej typową przestrzenią publiczną o charakterze pasmowym jest ulica. Ulica nie powinna służyć wyłącznie dystrybucji ruchu. Z licznymi sklepami, kawiarniami i restauracjami ma zachęcać ludzi do zakupów, spacerów i odwiedzania lokali.

² Projekt dostał wyróżnienie w konkursie na Europejską Nagrodę Miejskiej Przestrzeni Publicznej (2004).

Ryc. 3. Cesenatico. Liniowe przestrzenie publiczne – ulica handlowa i deptak

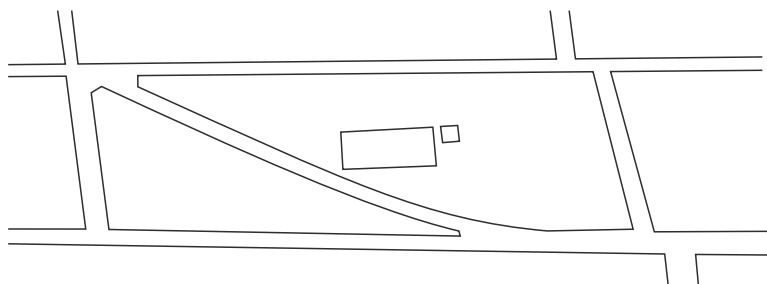
W ostatnim czasie zjawisko utraty podstawowej funkcji przez ulice handlowe dotyka zarówno miast dużych, jak i małych.

Wśród ulic **Cesenatico**, 20-tysięcznego portu nad Adriatykiem dominują dwie ulice – handlowa, korso Garibaldiego, i deptak biegnący wzdłuż plaży (ryc. 3).

Cesenatico, założone w 1302 r., leży 30 km na południe od Rawenny. W ostatnich dziesięcioleciach miasto się bardzo rozbudowało, powstały liczne pensjonaty i hotele. Miasto ma niezwykle urocze stare centrum ciągnące się wzdłuż długiego kanału portowego. Kanał ten został uwieczniony przez Leonarda da Vinci, gdy na zlecenie Cezara Borgii rozważał możliwość jego przedłużenia. Główna ulica biegnie wzdłuż kanału. Idąc prawym brzegiem kanału mija się kościół św. Jakuba, pomnik Garibaldiego, siedzibę władz miejskich, Muzeum Morskie, liczne sklepy, targ rybny mieszczący się w specjalnie przystosowanym do tego celu budynku i restauracje. Niedaleko znajduje się plac, gdzie handluje się warzywami. Klientami są głównie miejscowi. W sezonie i przy okazji świąt na ulicy rozkłada się stragany z pamiątkami i żywnością regionalną. Z kolei deptak nadmorski oddziela od plaży pas terenu podzielony na równe działki, na których są usytuowane parterowe knajpki. Każda z nich ma swój numer i nazwę, a przed lokalem wśród zieleni stoją stoliki, czasem huśtawka dla dzieci. Gdzieś tam rośnie stare drzewo oliwne świadczące o tym, że kiedyś ten teren miał charakter rolniczy.

3.3. Rynek, plac

Jednak największe znaczenie dla tożsamości miasta ma rynek ze względu na swą powierzchnię i centralne położenie. Tu skupia się wiele funkcji: handlowa, usługowa, mieszkaniowa, administracyjna, kulturowa i sakralna. Ambicją władz polskich miast jest modernizacja rynku. W ostatnim okresie w wielu miastach, również małych, prze-

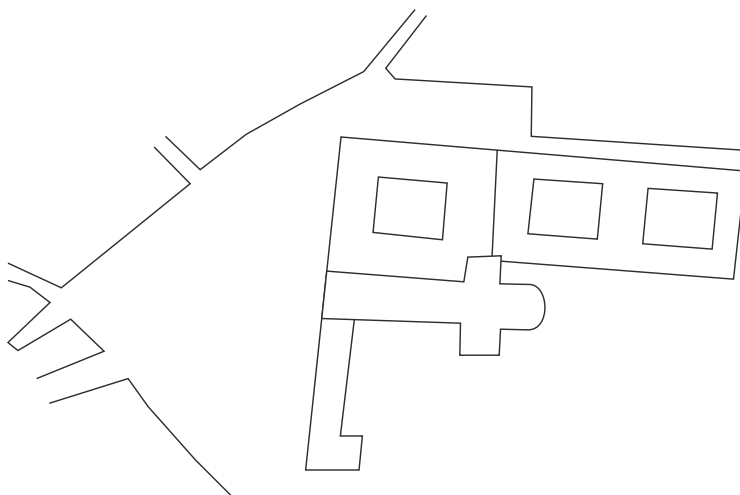

Rys. 4. Rynek w Zakliczynie

proawdzono remont rynku lub jest on w trakcie przebudowy. Działania te często były prowadzone w ramach rewitalizacji³. Rynek i jego otoczenie pozostaje atrakcyjne dla inwestorów (Kowara 2011, s. 157-180), choć bywa, że rynek traci swą funkcję handlową, bo został zamieniony na parking, albo w jego pobliżu zlokalizowano market.

Obecnie rynek bardzo rzadko pełni funkcję targową. Półtoratysięczny Zakliczyn, który leży na lewym brzegu Dunajca ma drugi co do wielkości rynek w woj. małopolskim (100 m x 170 m). Droga powiatowa dzieli go na dwie części. Na obszarze większej z nich, gdzie stoi ratusz, od 600 lat odbywają się środowe jarmarki (ryc. 4). Rynek wybrukowany jest tradycyjnym materiałem, otoczakami z Dunajca.

Pięcioletnie miasteczko **Alcobaça** leżące 100 km na północ od Lizbony rozwinęło się przy opactwie cysterskim ufundowanym w XI w. przez pierwszego króla Portugalii Alfonsa Henryka Zdobywcę. Było votum za odbicie z rąk Maurów miasta

Ryc. 5. Alcobaça. Plac przed klasztorem

³ W wielu *Lokalnych Programach Rewitalizacji*, które władze polskich miast musiały przygotować, aby złożyć aplikację o dofinansowanie, znalazła się modernizacja rynku i jego otoczenia.

Santarém. Nietypowy, trójkątny plac najdłuższym bokiem opiera się o 220-metrową fasadę klasztoru (ryc. 5). Wśród licznych sklepów zlokalizowanych przy placu część oferuje kryształy oraz ceramikę pochodzącą z tego regionu (niestety niektóre z lokalnych fabryk zbankrutowały w ostatnim czasie w wyniku konkurencji ze strony Chin). Jest tu również hotel i cukiernia sprzedająca słynne ciasteczka z Alcobaça, których tradycja sięga czasów, gdy były wypiekane w klasztorze. Plac kiedyś odgrywał rolę targowiska, obecnie zbierają się tu mieszkańcy i turyści w czasie muzycznych festiwali i *fiest*. Kilka lat temu został przeprowadzony remont placu. Nie zdecydowano się na wyłożenie go płytami kamiennymi, co nie najlepiej się sprawdza.

3.4. Dominujący obiekt

Zdarza się, że na obszarze miasta znajduje się wiele ciekawych obiektów, a tylko jeden jest szerzej znany i to on wpływa na kształt przestrzeni publicznych.

Ładne i bogate portugalskie miasteczko **Lamego** (11 tys. mieszkańców), położone w pagórkowatym terenie nad jednym z dopływów rzeki Duero, ma piękną starówkę, urocze place, katedrę, jedno z najciekawszych muzeów portugalskich, ale najslynniejszym obiektem pozostaje sanktuarium *Nossa Senhora Dos Remedios*, jeden z najważniejszych ośrodków pielgrzymkowych w Portugalii. Prawie 700 stopni prowadzi do kościoła zlokalizowanego na wzgórzu. Schody zdobią kapliczki, fontanny, posągi i niebieskie *azulejos*. To imponujące, barokowe założenie jest wzorowane na sanktuarium *Bom Jesus* koło Bragi. Miejsce to przyciąga zarówno turystów, jak i pielgrzymów. O jego sławie świadczy choćby to, że w właśnie w Lamego Adam Mickiewicz umieścił zdarzenie opowiedziane przez strażnika uwięzionych filomatów, dawnego żołnierza napoleońskiego (Danielewicz-Zielińska 2005, s. 154; Mickiewicz 1948, s. 151-153).

Atrakcyjny, pojedynczy obiekt może stać się magnesem przyciągającym gości. **Janowiec nad Wisłą** (1 tys. mieszkańców), malowniczo usytuowany na skarpie, prawie naprzeciw Kazimierza, utracił prawa miejskie, ale ma duży potencjał turystyczny. Nad miasteczkiem górują ruiny potężnego, renesansowego zamku, którego właścicielami byli Firlejowie i Lubomirscy. W jego budowie i przebudowie uczestniczyli tacy słynni architekci, jak Santi Gucci i Tylman z Gameren. Ten obiekt dominuje, ale w miasteczku znajduje się również ciekawy kościół z nagrobkiem Firlejów autorstwa Gucciego i zespół dworski, w którego skład wchodzi zabytkowy dwór, spichlerz i lamus. Obecnie w trakcie przebudowy jest rynek, czemu towarzyszy zmiana układu komunikacyjnego (Kosiński 2010, s. 235-246).

3.5. Tworzenie nowej przestrzeni publicznej

Relatywnie rzadko kreuje się nową przestrzeń publiczną. Wymaga to bowiem znalezienia miejsca na jej zlokalizowanie. Jednym z przykładów jest park⁴ utworzony

---

⁴ Projekt dostał Europejską Nagrodę Miejskiej Przestrzeni Publicznej w 2002 r.

w latach 2000-2001 w prawie sześciotysięcznym hiszpańskim mieście **Zuera**. Miasto leży na prawym brzegu rzeki Gállego, 30 km na północny wschód od Saragossy (Aragonia). Od rzeki oddziela je teren, którego część jest podtapiana kilka razy w ciągu roku. Powstało tu dzikie wysypisko śmieci. W pierwszym etapie przystąpiono do uporządkowania terenu. Część istniejącej roślinności, która dobrze znosiła powódzie pozostawiono, dodatkowo wprowadzono nowe rośliny. Został wybudowany amfiteatr, miejsce spotkań mieszkańców. W ramach tego projektu wykonano wiele prac hydrologicznych. W rezultacie mieszkańcy zyskali atrakcyjną przestrzeń publiczną, miasto otworzyło się na rzekę.

Tylko nieliczne małe miasta w Polsce nie mają rynku. Takim miastem był do niedawna **Czersk** (południowa część woj. pomorskiego) liczący obecnie prawie 10 tys. mieszkańców. Istniejąca tu wcześniej wieś zaczęła się żywiłowo rozwijać od momentu otwarcia w II połowie XIX w. kolei łączącej Berlin z Królewcem. W czasie II wojny światowej miasto poniosło spore straty. Ponieważ handel i usługi skupiły się głównie przy ulicy, przez którą przebiega ruchliwa droga krajowa nr 22, powstała potrzeba utworzenia placu, który pełniłby funkcje handlowo-usługowe i jednocześnie był miejscem spotkań mieszkańców oraz gdzie mogłyby się odbywać różne uroczystości. Najpierw zostały wykupione działki, a następnie w systemie publiczno-prawnym wybudowano budynki, w których na parterze mieszczą się sklepy a na wyższych kondygnacjach znajdują się mieszkania⁵ (Jankowski, Bloch 2009, s. 92-97).

Nowa przestrzeń publiczna może powstać w wyniku przeprowadzonej rewitalizacji terenu postindustrialnego. Nieczynna już fabryka konserw w 10-tysięcznym rybackim mieście **Silvalde**, które leży 20 km na południe od Porto, została przekształcona w dom kultury. Oprócz tej rewitalizacji uporządkowano nabrzeże niewielkiej, ale zaniedbanej rzeki, której ujście znajduje się na terenie miasta oraz wyremontowano budynki komunalne⁶. Władze starają się wypromować Silvalde jako miejsce atrakcyjne dla osób uprawiających windsurfing.

3.6. Lokalne święto a przestrzeń publiczna

Tradycyjne, własne święto scala społeczność lokalną. Wspólne świętowanie wzmacnia relacje między mieszkańcami. Święto może stać się atrakcją dla osób „z zewnątrz”.

Takim świętem jest Festiwal Kwiatów w portugalskim **Campo Maior**. Miasto ma 8 tys. mieszkańców i leży w Alentejo, kilkanaście km od granicy z Hiszpanią. Jest to jedna z wielu dawnych twierdz rozlokowanych wzdłuż granicy z Hiszpanią. *Festi-*

---

⁵ Projekt otrzymał nagrody: marszałka woj. pomorskiego za *Najlepszą Przestrzeń Publiczną* w 2007 r., Towarzystwa Urbanistów Polskich w konkursie na *Najlepiej Zagospodarowaną Przestrzeń Publiczną w Polsce* w 2008 r. oraz nagrodę ministra infrastruktury *Modernizacja 2008*.

⁶ Projekt został wyróżniony w konkursie na Europejską Nagrodę Miejskiej Przestrzeni Publicznej w 2002 r.

wał Kwiatów odbywa się w sierpniu lub we wrześniu i trwa przez tydzień. Na wysokości 2, 3 m ulice i place są przykryte girlandami papierowych kwiatów. W Alentejo deszcz pada rzadko więc przez kilka dni papierowym ozdobom nic nie grozi. Wszyscy mieszkańcy angażują się w zdobienie ulic. Tłumy mieszkańców i gości podziwiają często bardzo wymyślne ozdoby. Jednocześnie organizowane są koncerty i kiermasze. W tych dniach w hotelach położonych zarówno w mieście, jak i w pobliskich miejscowościach, również po stronie hiszpańskiej, trudno o wolny pokój⁷.

Niekiedy organizowane jest zupełnie nowe święto, albo nawiązuje się do niegdyś istniejącego. Taką nową imprezą jest np. *Festiwal Muzyki i Tańca Indian Ameryki Północnej* w Uniejowie (woj. łódzkie). Natomiast w Środzie Śląskiej we wrześniu odbywa się dwudniowe *Święto Wina*, które odwołuje się do tradycji średniowiecznych, gdy klimat w Europie był łagodniejszy. O tym, że uprawiano tu winną latorośl świadczy choćby kiść winogron, którą widać w herbie miasta.

Zakończenie

Wiele małych miast w lokalnej tradycji upatruje pomysłu na kształtowanie wizerunku miasta i jego promocję. Sprzyjają temu działania związane z tworzeniem nowych miejsc publicznych (np. na terenach postindustrialnych) i z rewitalizacją już istniejących, najczęściej dotyczy to modernizacji rynków, ciągów handlowych czy budowy deptaków.

Dobrze zagospodarowana przestrzeń publiczna zachęca do spotkań i to zarówno codziennych, jak i w czasie masowych imprez. Impreza o charakterze lokalnym może z czasem przekształcić się w atrakcję przyciągającą wielu przyjezdnych. Imprezy czy festiwale odwołują się do tradycji, ale są również tworzone „od nowa”, co pokazały wspomniane wyżej przykłady. Ciekawe, dobrze utrzymane obiekty wraz z odpowiednią infrastrukturą sprzyjają rozwijaniu turystyki.

Specyfika przestrzeni publicznych małego miasta jest ściśle związana z jego skalą, ze skalą na miarę człowieka. W małym mieście przestrzenie publiczne albo już tworzą harmonijną całość albo relatywnie łatwo można z nich zbudować system.

Literatura

- Danilewicz-Zielińska M., 2005, *Polonica portugalskie*. Więź, Warszawa.
Gehl J., 2009, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*. Wyd. RAM, Kraków.

---

⁷ W 2011 r. w czasie *Święta Kwiatów* do Campo Maior zawitał prezydent Portugalii Anibal Cavaco Silva.

- Jankowski M., Bloch P., 2009, *Nowa przestrzeń publiczna jako czynnik porządkujący strukturę miasta na przykładzie Czerska*, [w:] *Współczesne kształtowanie przestrzeni publicznej województwa pomorskiego*, A. Gołędzinowska (red.). Pomorskie Studia Regionalne, Gdańsk.
- Kochanowska D., 2009, *Przestrzeń publiczna: dwa pytania*, [w:] *Współczesne kształtowanie przestrzeni... op. cit.*
- Kosiński W., 2010, *Plac Śródmiejski – rola społeczna i ranga przestrzenna – tradycja, społeczność, perspektywy*. „Czasopismo Techniczne”, z. 5, 2.
- Kowara S., 2011, *Przemiany strefy centralnej (rynków) małych miast Polski Środkowej*, [w:] *Przemiany przestrzeni i potencjału małych miast w wybranych regionach Polski z perspektywy 20 lat transformacji*, B. Bartosiewicz, T. Marszał (red.). Wyd. UŁ, Łódź.
- Kwiatkowski K., 2010, *Przestrzeń publiczna i jej uzurpatorskie zawłaszczanie*. „Czasopismo Techniczne”, z. 5, 2.
- Mickiewicz A., 1948, *Dziela. Utwory dramatyczne. Dziadów część trzecia*. Czytelnik, Warszawa.
- Rudewicz J., 2010, *Funkcja turystyczna małych miast w Polsce*, [w:] *Transformacja funkcji miejskich w ośrodkach lokalnych*, K. Heffner A. Polko (red.). Wyd. AE, Katowice.
- Wicher W., 2010, *Witalność przestrzeni publicznej*. „Czasopismo Techniczne”, z. 6, 3.